

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2023–2030 (HEA)
Programmi nimi	Laste ja perede programm
Programmi eesmärk	Eesti on hea paik pere loomiseks ja laste kasvatamiseks ning Eesti lapsed on õnnelikud, kasvades hoolivas, kaasavas, turvalises ja arendavas keskkonnas. Vägivallaohvritele on tagatud abi traumast taastumiseks ja iseseisva toimetuleku saavutamiseks.
Elluviimise periood	2023–2026
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tervise Arengu Instituut (TAI)

Sissejuhatus

Heaolu tulemusvaldkonna laste ja perede programm on koostatud heaolu arengukava 2023–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks. Programm keskendub lapse õiguste ja heaolu edendamisele, lastekaitse ja laste hoolekande arendamisele, perede toimetuleku parandamisele ning vägivallaohvrite toetamise arendamisele.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk on tagada, et Eesti on hea paik pere loomiseks ja laste kasvatamiseks ning Eesti lapsed on õnnelikud, kasvades hoolivas, kaasavas, turvalises ja arendavas keskkonnas. Ohvriabisüsteem toetab vägivallaohvrite traumast taastumist ja iseseisva toimetuleku saavutamist.

Mõõdik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Soovitud ja tegelike laste arvu vahe* <i>Allikas: Täpsustub</i>					
Laste suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse määr <i>Allikas: Eurostat</i>	17,4% (2021)	16,4%	16,2%	16,1%	16,1%
Ohvriabiteenuste üle-eestilise kättesaadavuse tagatus** <i>Allikas: Sotsiaalkindlustusamet</i>					

* Metoodika on väljatöötamisel ja allikas selgumisel, algtase ja sihttasemed seatakse metoodika kokkuleppimise järel 2023. aastal.

**Mõõdiku sihttasemed seab Sotsiaalkindlustusamet 2023. aastal

Ülevaade olukorrast

Lapsepõlv, pereloomis- ja lastekasvatamisaeg moodustavad suure osa inimese elust. Seetõttu mõjutavad riigi perepoliitilised valikud väga suurt hulka Eestis elavaid inimesi. Laste- ja perepoliitika hõlmab tegevusi, mis tagavad laste õiguste kaitse, perede majandusliku ja sotsiaalse toimetuleku ning soodustavad sündi.

Lastega perede heaolu üks mõõtmeid on majanduslik toimetulek. Vaesusrisk ohustab neid peresid, kus ülalpidajaid on vähem kui ülalpeetavaid, nt **üksikvanemaga pered ja lasterikkad pered**. Et suurendada laste heaolu ja perede kindlustunnet ning väärtustada lapsi ja laste kasvatamist, on oluline riigi piisav toetus, sealhulgas perehüvitiste reaalväärtuste säilimine ning seos palga- ja elukalliduse tõusuga. Lisaks mõjutavad lapse heaolu ja arengut oluliselt **peresuhete kvaliteet ja vanemlikud oskused**. Vanemaharidus ja vanemliku toimetuleku toetamine eri vanuses laste vanematele tuleb muuta kättesaadavamaks. Laiendamist vajab **kogukondlike ennetus- ja peretöökeskuste võrgustik**, et pered saaksid õigeaegset ja asjatundlikku abi laste kasvatamisel, vanemaks ja partneriks olemisel ning lapse abivajadusega tegelemisel.

Eestis algatati 2021. aastal lastekaitse- või hoolekande teemal uus juhtumimenetlusi ligi 4000 lapse osas ja samal aastal menetleti juhtumimenetlusi kohalikes omavalitsustes ligi 12 000 abivajava lapse osas ehk 4,6% kõigist lastest vajavad sotsiaal-, haridus- ja/või tervishoiuvaldkonnast lisatuge. Igal aastal kogevad tuhanded Eesti lapsed vägivalda või väärkohtlemist, sageli oma perekonnas. 2021. aastal registreeriti Eestis 663 lapse vastu suunatud seksuaalkuritegu, mille pani sageli toime lapsele lähedane isik. Registreeriti ligi 3800 perevägivaldakuritegu, neist 27% puhul oli laps pealtnägija või vahetu kannatanu. **2021. aastal eraldati perest enamasti lapse väärkohtlemise või hooletusse jätmise tõttu 255 last**. Kokku viibis 2021. aasta lõpus asendushooldusel 2216 last (koos lapsendajaperedes kasvavate lastega 2801 last). Kuigi lapse eelistatud kasvukeskkond ka asendushooldusel on pere, elas 2020. aasta lõpus asutusepõhisel hooldusel ca 36% kõigist asendushooldust vajavatest lastest (ca 800 last). Nendest 1,4% olid alla 3-aastased. Asutuses elavate laste arv on järk-järgult vähenenud, ent **perepõhise hoolduse osakaalu kasv on olnud soovitud tagasihoidlikum**, seda eriti hooldusperes kasvavate laste puhul. Selle üheks põhjuseks on piisaval hulgal hooldusperede puudumine erinevate vajadustega laste jaoks.

Muret tekitab ka suur **psüühikahäirega laste** arv. 2021. aastal registreeriti 4688 uut ambulatoorset psühhiaatrilist haigusjuhtu 0-19-aastaste seas. Lasteabitelefoniile **pöörduakse järjest enam just laste vaimse tervise teemadel, sh enesevigastamine ja suitsiidid**. Abivajavatele lastele ja nende peredele pakutakse mitmeid teenuseid ja tugimeetmeid, ent **vanemate sõnul on abi saamine sageli keeruline ja aeganõudev** ega toeta probleemide ennetamist. Lapse abivajaduse hindamine ja abi osutamine on killustunud eri valdkondade ja asutuste vahel, osapoolte rollid on ebaselged ning puudub terviklik ülevaade perele vajalikust toest. **Vähe on spetsiifiliste vajadustega lastele mõeldud kompleksteenuseid ning mitmed teenused on seotud puude raskusastmega, mis vähendab võimalusi ennetavaks ja kiireks abi pakkumiseks**.

Kuigi viimastel aastatel on tänu universaalsetele peretoetustele ja töötuse vähenemisele laste vaesus ja materiaalne ilmajäetus vähenenud, elas 2020. aastal siiski 2,7% Eesti lastest absoluutses vaesuses (s.o hinnanguliselt ligi 6900 last) ning 15,5% lastest suhtelises vaesuses (s.o hinnanguliselt 40 300 last). Laste vaesust mõjutab peamiselt nende vanemate tööturustaatus, kuid vaesusrisiki põhjustab ka see, kui peres on vaid üks ülalpidaja. **Erinevate peretüüpide võrdluses ongi kõige suuremas vaesusriskis ühe vanemaga (enamasti emaga) pered**, kellest 6,1% elas absoluutses ja 36,6% suhtelises vaesuses.

Olulisemad töös olevad tegevused:

- Aastal 2023 jätkatakse erivajadusega laste reformi tegevustega. Reformi eesmärk on lihtsustada erivajadusega lapse ja tema pere teekonda abini, vähendada dubleerivaid hindamisi tervishoiu-, sotsiaal- ja haridusvaldkonnas, töötada välja automatiseeritud klienditeekonnad lastele, kelle abivajadus ajas oluliselt ei muutu ja kelle seisundi hindamiseks kulub praegu ebamõistlikult palju ressursi. Samuti on eesmärk muuta puude raskusastme tuvastamise protsess läbipaistvamaks ning siduda teenuste saamise õigus lahti puude raskusastme olemasolust, et laps hakkaks abistavaid teenuseid saama võimalikult vara ning tema abistamine toimuks eelkõige KOV-i eestvõttel. Reformi üks rõhuasetusi on ennetustöö – tõhustame laste probleemide varajast märkamist, et abi oleks kiire, kodulähedane ja kättesaadav lapse igapäevases peamises viibimiskohas. Muudatuste elluviimine on kavandatud etapiviisi aastatel 2021–2027.
- 2023. aastal alustatakse lastekaitseaduse jt seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamisega. Lastekaitsevaldkond seisab silmitsi kolme peamise probleemiga: lastekaitsetöö ei ole piisavalt lapse- ja perekeskne, keskendutakse tagajärgedega tegelemisele ning valdkonnas on professionaalse ja motiveeritud tööjõu puudus. Nendele probleemidele vastamiseks valmistatakse ette eelnõu lastekaitseaduse muutmiseks, tehakse ettevalmistusi sotsiaaltöö õppekavade kaasajastamiseks ning katsetatakse lastekaitse juhtumikorralduse mudelit perspektiiviga kehtestada üle-eestiline juhtumikorralduse standard. Muudatuste elluviimiseks on uue struktuurvahendite perioodi raames planeeritud erinevaid toetavaid tegevusi.
- Traumakogemusega ja kompleksprobleemidega lastele on oluline välja töötada sekkumised, mis vastaksid iga lapse vajadusele. Eesmärk on pakkuda teenuseid, kus oleksid integreeritud ravi, rehabilitatsioon, haridus ja vajaduse korral ka mõjutusvahend. Vaja on arendada nii ennetavaid kui statsionaarseid teenuseid, samuti on oluline rõhku panna jätkutoele. Fookuses on ka ennetavate sekkumiste arendamine, eelkõige sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse ümberkujundamine lapse vajadustele vastavaks. Üks valdkondlikke prioriteete on ka laste väärkohtlemise ennetamine ning väärkoheldud laste asjatundlik ja lapsesõbralik abistamine ning selleks vajalike teenuste arendamine. Uue struktuurivahendite perioodi raames on planeeritud erinevaid tegevusi, mis toetavad eeltoodud eesmärkide täitmist. Lisaks valmib 2023. aastal ööpäevaringset rehabilitatsiooniteenust pakkuvate asutuste korraldus- ja rahastusmudel.
- Asendus- ja järelhoolduses jätkatakse uue struktuurvahendite perioodi raames perepõhise hoolduse edendamist ja mitmekesistamist ning asendus- ja järelhoolduse kvaliteedi parandamiseks tegevuste elluviimist. Samuti jätkatakse seadusemuudatuste ettevalmistamist asendus- ja järelhooldusteenuse rahaliste vahendite KOV-i toetusfondist tulubaasi andmiseks alates 01.01.2024.
- Alates 1. jaanuarist 2023. a suurendatakse lastega perede parema toimetuleku tagamiseks ja perede väärtustamiseks peretoetusi: esimese ja teise lapse toetus suureneb 80 euroni kuus, üksikvanema lapse toetus suureneb 80 euroni kuus, lasterikka pere toetus suureneb 3–6 lapse puhul 600 euroni kuus ning seitsme ja enama lapse puhul 800 euroni kuus. Samuti on kokku lepitud lasterikka pere toetuse indekseerimises pensioniindeksiga alates 2024. aastast ning lasterikka pere toetuse etapiviisiline lõppemine.

Ohvriabi arendamine. Paraku satuvad paljud Eestis elavad lapsed, noored, täiskasvanud ja eakad kuriteo ja vägivalda ohvriks. Väga ulatuslik on naistevastane vägivald paarisuhtes, iga kolmas Eesti naine on kogenud seksuaalset ja/või füüsilist vägivalda oma partneri poolt. 2021. aastal registreeriti Eestis 25 982 kuritegu, neist kehalist väärkohtlemist 5646 juhul ja 753 seksuaalkuritegu. Registreeriti 3760 perevägivaldakuritegu ning perevägivalda tõttu hukkus kolm inimest (aasta varem 16 inimest). Ohvriabisse jõudis 2021. aastal 4401 uut juhtumit, millega oli seotud 5488 inimest. Juhtumitega seotud osapooli oli ligi 1000 rohkem kui 2020. aastal. Suurem teadlikkus abivõimalustest on viinud pöördumiste arvu suurenemiseni. Ohvriabi kriisitelefoni 116 006 tehtavate kõnede arv on kasvanud, pöörduti 6238 korral, mis on neljandiku võrra rohkem kui

2020. aastal. Kõige sagedamini pöörduakse kriisitefonile seoses perevägivallaga. Pöördujateks on enamasti naised, samuti tuleb tõdeda, et ka seksuaalkuritegude, seksuaalse ahistamise ja ahistava jälitamise ohvrid on enamasti naised. Naistevastase vägivalla ennetamise ja tõkestamisega tuleb seega lähiaastatel senisest enam tegeleda.

Ohvriabi arendamisel püütakse lahendada probleeme, mis on seotud vähese teadlikkusega ohvriabist, ohvriabi kättesaadavusega, spetsialistide teadlikkuse, oskuste ja hoiakutega, asutustevahelise infovahetuse ning ressursidega. **Ohvriabist ei olda Eestis piisavalt teadlikud** ning paljud, kes ohvriabiteenuseid vajaks, ei saa neid. **Enamik ohvreid ei jõua erinevatel põhjustel ohvriabiteenusteni.** Ebapiisav on spetsialistide teadlikkus trauma mõjudest kannatanule, alati ei osata ära tunda traumareaktsioone ja neile adekvaatselt reageerida. Murekohaks on ka ohvriabi väljareageerimise võimekuse vähesus. **Uuenenud tööülesannete ja suurenenud ootuste puhul ei ole ohvriabis alati tagatud piisav inimressurss kõigi ülesannetega toimetulekuks.** Laiemalt vägivalla ennetamiseks ja ohvriabisse pöördumise hõlbustamiseks vajab lähiaastatel tähelepanu **stigmatiseerimise vähendamine** (eriti nt seksuaalvägivalla puhul) ning ühiskonna teadlikkuse suurendamine, samuti ressurside otstarbeka kasutamise eesmärgil ohvritele pakutavate tugiteenuste omavahelise koostöö koordineerimine ja ka teenuste jätkuv arendamine asjakohase abi tagamiseks. **Vägivalla toimepanijatega** on vaja senisest veelgi enam tegeleda, sh sidudes ohvri abistamise ja töö vägivalla toimepanijaga selliselt, et ohvri õigused on tagatud ja vägivalla jätkumine takistatud. **Taastava õiguse teenuste kättesaadavus** peab samuti paranema, et võimaldada kahjude heastamist. Kuriteoohvri hüvitise süsteemi liigne keerukus ja psühholoogilise abi sihtrühmade piiratus takistavad asjakohast abistamist, osaliselt lahenevad need probleemid uue ohvriabi seaduse kehtima hakkamisega, kuid **kuriteoohvri hüvitise reform** seisab alles ees.

Olulisemad töös olevad tegevused:

- 31. märtsist 2023 hakkab kehtima uus ohvriabi seadus, mille rakendamine on järgmiste aastate olulisemaid töösuundi, sh asutustevahelise andmevahetuse arendamine ja spetsialistide teadlikkuse suurendamine abivajaduse märkamiseks ja sellele reageerimiseks, et toetada abivajajate ohvriabisse jõudmist.
- Ohvriabiteenuste jätkuv arendamine, eriti naistevastase vägivalla ohvritele, samuti seksuaalvägivalla ja inimkaubanduse ohvritele mõeldud teenuste kvaliteedi parandamine ning hädaohus olevate perevägivalla ohvritega tehtava töö ja võrgustike arendamine üle Eesti.
- Vägivalla kordumise ennetamiseks töö vägivalla toimepanijatega ning taastava õiguse teenuste arendamine.
- Kuriteoohvri hüvitiste reform. Kuigi uus ohvriabi seadus lihtsustab hüvitise taotlemist ja tagab suurema toe rasketes vägivallakuritegudes kannatanutele, on see siiski tervikuna liiga keerukas süsteem, mille põhjalik muutmine on vajalik, et tagada suurem ohvrisõbralikkus.
- Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) toetustest 2014–2021 rakendatava programmi elluviimine (inimkaubanduse ja prostitutsiooni ning perevägivalla vähendamiseks ja ohvriabisüsteemi arendamiseks).

Meede 1.1. Lastega perede majanduslikku toimetulekut ning töö- ja pereelu ühitamist toetav sotsiaalkaitsesüsteem

Meetme eesmärk: tagatud on lastega perede materiaalne kindlustatus ning töö- ja pereelu ühitamine, mis läbi paraneb laste ja perede heaolu.

Möödik	Algtaase	Sihttaase 2023	Sihttaase 2024	Sihttaase 2025	Sihttaase 2026
Laste absoluutse vaesuse määr	2,7				

<i>Allikas:</i>	(2020)	<=2,7	<=2,7	<=2,7	<=2,7
0–2-aastaste lastega 25–49-aastaste meeste ja naiste hõivelõhe	41,8 pp (2021)	38,8	37,3	35,8	34,3
<i>Allikas: Eesti tööjõu-uuring</i>					

Tegevus 1.1.1. Hüvitised ja toetused lastele ja peredele

Tegevuse eesmärk: hüvitised ja toetused on kaasajastatud ning pakuvad peredele majanduslikku tuge.

Möödik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Peretoetuste väljamakstud summa ühe lapse kohta aastas (eurot)	1261 (2021)	1532	1636	1751	1844
<i>Allikas: Statistikaamet</i>					

203 Elatisabi (SKA)

Elatisabi eesmärk on toetada lapse ülalpidamist, kui lapse vanem ei täida ülalpidamiskohustust või ei tee seda vajalikus ulatuses. Elatisabi makstakse kuni 100 eurot kuus ja seda on võimalik taotleda kohtumenetluse, täitemenetluse ja pankrotimenetluse ajal.

204 Vanemahüvitis (SKA)

Vanemahüvitise eesmärk on tagada asendussissetulek isikule, kes kasvatab alla kolmeaastast last, ning soodustada töö ja pereelu ühitamist. Vanemahüvitist on õigus saada õiguse tekkimise päevast alates lapse kolmeaastaseks saamiseni lapse kohta kuni 605 kalendripäeva, mis sisaldab ema vanemahüvitise, isa vanemahüvitise ja jagatava vanemahüvitise kalendripäevi. Vanemahüvitise suurus sõltub hüvitise saaja tulust, millele rakendub nii minimaalne kui ka maksimaalne määr. Isikule, kes tulu ei ole saanud, tagatakse seadusega fikseeritud hüvitise määra suurune sissetulek.

205 Lapsevanema pensioni- ja ravikindlustuskaitse (SKA)

Alates 2013. aastast sündinud lastega seoses on korruga ühel vanemal õigus saada lapse sünnist kuni tema 3-aastaseks saamiseni täiendavaid sissemaksid kogumispensioni ehk II pensionisamba kontole. Lapsevanema kogumispensioni kontole maksab riik iga kuu täiendavalt 4% Eesti keskmisest sotsiaalmaksuga maksustatavast ühe kalendrikuu tulust.

Ravikindlustuse tagab riik ühele alla 3-aastast last kasvatavale vanemale. Täiendavalt tasub riik sotsiaalmaksu ka isiku eest, kes saab lasterikka pere toetust seoses seitsme ja enama lapse kasvatamisega; isiku eest, kes ei tööta ning saab lasterikka pere toetust seoses kolme ja enama lapse kasvatamisega (üks lastest peab olema alla 8-aastane), ning isiku eest, kes ei tööta, aga kelle abikaasa töötab ning tema eest tasub sotsiaalmaksu tööandja, samuti juhul, kui peres kasvab vähemalt üks alla 8-aastane laps või vähemalt kolm alla 16-aastast last.

206 Peretoetused (SKA)

Peretoetused on universaalsuse põhimõttel riigi poolt makstavad rahalised toetused, mille eesmärk on tagada lastega peredele laste hooldamise, kasvatamise ja õppimisega seotud kulutuste osaline hüvitamine. On iga kuu makstavad peretoetused (nt lapsetoetus) ja ühekordsed peretoetused (nt sünnitoetus).

207 Lapsepuhkuste tasu (SKA)

Lapsepuhkusele on õigus mõlemal töösuhtes oleval vanemal kümme tööpäeva ühe lapse kohta kuni lapse 14-aastaseks saamiseni, kuid mitme lapse kohta kokku kõige rohkem 30 kalendripäeva ühes kalendriaastas. Lapsepuhkuse eest on õigus saada hüvitist, mille ühe kalendripäeva suurus on 50% saaja keskmisest töötasust. Samuti hüvitab riik tööandjale selle töötaja keskmise töötasu, kes kasutab lisavaheaegu lapse rinnaga toitmiseks.

211 Puudega lapse sotsiaaltoetus (SKA)

Riik maksab keskmise, raske või sügava puudega lapsele iga kuu toetust puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks ja puude raskusastme tuvastamisel. Toetuse suurus sõltub puude raskusastmest ning see arvutatakse puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduses sätestatud protsendina sotsiaaltoetuse määrast.

212 Puudega lapse vanema lisapuhkepäevade tasu (SKA)

Puudega laste vanemad saavad lisaks lapsepuhkuse päevadele kasutada igas kuus ühe tööpäeva puudega lapse vanema lapsepuhkust iga puudega lapse kohta.

Meede 1.2. Laste ja perede heaolu ning vägivallaohvrite õiguste tagamine toimiva lastekaitse- ja ohvriabisüsteemi kaudu

Meetme eesmärk: lapse õigused on tagatud ning toimiv lastekaitstesüsteem väärtustab iga last, pakkudes peredele vajalikku abi lapse arengu ja heaolu toetamiseks. Vägivallaohvrite õigused on tagatud ning toimiv ohvriabisüsteem aitab kaasa iseseisva toimetuleku saavutamisele.

Möödik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Osakaal lastest (4.–11. klass), kes on eluga üldiselt rahul (LÖVU) <i>Allikas: Lapse õiguste ja vanemluse uuring (2018, Praxis, SoM tellimus)</i>	82% (2018)	säilib või langeb	säilib või langeb	säilib või langeb	säilib või langeb
Lapsevanemad, kes tunnevad, et vajaksid nõu ja abi, ent ei tea, kuhu või kelle poole pöörduda või ei söanda kellegi poole pöörduda <i>Allikas: Lapse õiguste ja vanemluse uuring (2018, Praxis, Sotsiaalministeeriumi tellimus)</i>	53% (2018)	säilib või langeb	säilib või langeb	säilib või langeb	säilib või langeb

Tegevus 1.2.1. Abivajavaid lapsi ja peresid toetavad teenused

Tegevuse eesmärk: arendada vanemlikke oskusi ning pakkuda suurema abivajadusega lastele ja peredele sobivaid teenuseid lapse arengu ja iseseisva toimetuleku toetamiseks.

Möödik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Laste osakaal (4.–11. klass), kes on kogunud kehalist karistamist <i>Allikas: Lapse õiguste ja vanemluse uuring (2018, Praxis, SoM tellimus)</i>	16,5%	langeb	langeb	langeb	langeb
Perest eraldatud laste osakaal 0–17-aastastest lastest <i>Allikad: Sotsiaalministeerium ja Statistikaamet</i>	0,10% (2021)	langeb	langeb	langeb	langeb

223 Kinnise lasteasutuse teenus (SKA)

Kinnine lasteasutus pakub ajutist ööpäevaringset tuge ja turvalisust noortele, kelle käitumine seab tugevalt ohtu nende enda või teiste elu, arengu ja/või tervise ning seetõttu on vajadus piirata nende vabadust. Kuivõrd kinnise lasteasutuse teenuse osutamisel piiratakse lapse liikumisvabadust, on tegu ühe intensiivsema ja vabadust piiravama abinõuga, mille kohta saab otsuse teha ainult kohus.

Järgnevatel aastatel on plaanis arendada riskikäitumisega laste ja noorte riskide ja vajaduste hindamise süsteemi, käivitada kinnise lasteasutuse jätkutoe mudel ning töötada välja teenuse osutamise ühtsed sisu ja kvaliteedi põhimõtted.

232 Mitmedimensiooniline pereteraapia (MDFT) (SKA)

Mitmedimensiooniline pereteraapia (MDFT – Multidimensional Family Therapy) on tõenduspõhine perekeskne programm tõsise riskikäitumise ja mitmekülgse abivajadusega noortele ja nende peredele. Teenust pakutakse aastas kuni 250 lapsele. Tegemist on mitmetasandilise intensiivse sekkumisega, teraapias tegeletakse lisaks lapsele ka vanemate ja pereväliste osapooltega, kes lapsega tihedalt kokku puutuvad (nt kool, sõbrad). MDFT programm on mõeldud 11–18-aastastele noortele, kelle puhul esineb õigusrikkumisi, sõltuvusainete kuritarvitamist, hälbivat käitumist, koolikohustuse mittetäitmist, pereprobleeme. MDFT programmi pakuvad noortele ja nende peredele Sotsiaalkindlustusameti terapeudid. Teraapias tegeletakse korraga nelja sihtrühmaga: laps/nooruk, vanem, pere ja pereväline keskkond (nt kool, sõbrad). Teraapia on pikaajaline, ühe perega tegeletakse keskmiselt 4–6 kuud, kohtumised toimuvad igal nädalal perele sobivas kohas, sealhulgas kodus.

218 Puudega laste tugiteenuste arendamise ja pakkumise teenus (SKA)

Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest (TAT „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“) tegeletakse suure hooldusvajadusega raske ja sügava puudega 0–17-aastastele lastele tugiteenuste (lapsehoid, tugiisik, transport) pakkumise arendamisega, võimaldades seeläbi vähendada vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osaleda. Sotsiaalkindlustusamet koordineerib tugiteenuste üle-eestilist pakkumist ning töötab ühtse teenusesüsteemi väljaarendamiseks, et teenuste kättesaadavust pakkuda ja parandada. Sotsiaalkindlustusameti regionaalsed koordinaatorid tegelevad kohaliku omavalitsuse ja lapsevanemate nõustamise, info jagamise ja võrgustikutööga.

ESF-i TAT „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ raames tegeletakse suure hooldusvajadusega raske ja sügava puudega 0–17-aastastele lastele tugiteenuste (lapsehoid, tugiisik, transport) pakkumise arendamisega, võimaldades seeläbi vähendada vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osaleda. Alates 2021. aastast mindi üle kohalike omavalitsuste rolli suurendavale tugiteenuste korraldamise süsteemile, mistõttu lõpeb teenuse rahastus 2022. aasta lõpuga, kuid jätkutegevus lõpeb 2023. aasta esimese kvartaliga.

219 Erivajadustega laste rehabilitatsiooniteenus (SKA)

Lastele mõeldud sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse eesmärk on toetada laste eakohast arengut ja toimetulekut, soodustada haridusasutuses õppimist ning suhtlemist oma eakaaslastega. Abivajava lapse puhul on eesmärgiks ennetada ka riski- ja rikkumiskäitumise kujunemist ja süvenemist. Praegu puudub võimalus pakkuda sihtrühmale igas maakonnas kõiki vajalikke rehabilitatsiooniteenuseid, kuna puudub spetsialistide ja teenuseosutajate võimekus. Sotsiaalhoolekande seaduse § 59 lõige 1 näeb ette, et teenust on õigus saada lapsel, kellel on puue puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse § 2 tähenduses, ning alla 18-aastasel lapsel, kellel KOV on tunnistanud abivajavaks lapseks lastekaitse seaduse tähenduses ja kellel on tuvastatud sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse vajadus (abivajavaks tunnistatud lapsel ei pea olema tuvastatud puuet). 2021. aastal suunati sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust saama kokku

3957 puudega või puuet taotlevat 0–15-aastast last ja 574 KOV-i poolt abivajavaks lapseks tunnistatud alla 18-aastast last. Riik võimaldab kuni 16-aastastele puudega lastele ja suure abivajadusega kuni 18-aastastele lastele kalendriaastas kuni 2660 euro ulatuses sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust. Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse raames osutatakse vastavalt abi- ja toetusvajadusele teenust nii lapsele kui tema hooldajale.

Teenuseid osutatakse nii individuaalselt kui grupis (v.a arsti teenus, mida osutatakse ainult individuaalselt). Teenust rahastatakse osaliselt ESF-i TAT „Sotsiaalse rehabilitatsiooni pakkumine töövõimereformi sihtrühmale ning raske ja sügava puudega 0–15-aastastele lastele“ vahenditest. TAT raames osutatakse sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust lastele, kellel esineb raske nägemispuue, psüühikahäire (v.a vaimupuue), vaimupuue, sügav kuulmispuue, liikumispuue, liitpuue või mõni muu puue.

220 Erivajadustega laste abivahenditeenus (SKA)

Teenusega toetatakse erivajadusega lastele abivahendi soetamist ja kaugtõlketeenuse osutamist kuulmispuudega lastele.

Abivahend on toode või vahend, mille abil on võimalik ennetada tekkinud või kaasasündinud kahjustuse või puude süvenemist, kompenseerida kahjustusest või puudest tingitud funktsioonihäiret, parandada või säilitada lapse füüsilist ja sotsiaalset iseseisvust ning tegevus- ja töövõimet. Abivahendeid võimaldatakse vastavalt sotsiaalkaitseministri määrusega kehtestatud abivahendite loetelule. Samuti võimaldatakse teenuse raames taotleda erimenetluse korras abivahendeid, mis eelnimetatud määruse loetellu ei kuulu või ületavad loetelus kehtestatud tingimusi. Abivahenditeenust korraldab (sh lastele) Sotsiaalkindlustusamet.

Kaugtõlketeenus lastele on kuni 2023. aasta lõpuni rahastatud täies mahus ESF-i meetmest „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“. Kaugtõlketeenusega tagatakse 7–15-aastastele lastele võrdsemad võimalused igapäevaelus osaleda ning laste teenuse kasutamine (ja seeläbi iseseisvuse arenemine) aitab lapsevanematel tööelus aktiivsemana püsida. Lisaks teenuse osutamisele tegeleb Sotsiaalkindlustusamet ka teenuse arendamisega (kaugtõlketeenuse rakenduse väljatöötamine).

291 Perelepituse süsteemi arendamine (SKA)

Riikliku perelepitusteenuse seadus jõustus 1. septembril 2022. Laste heaolu tagamiseks on oluline, et vanemate lahkumineku korral oleks lapsevanematel võimalik lapse elukorraldusega seotud küsimustes sõlmida kokkuleppeid nii kohtuväliselt kui ka varajases faasis kohtumenetluses. Riikliku perelepitusteenuse pakkumine täidab seda eesmärki. Perelepitus aitab lapsevanematel teha parimad võimalikud kokkulepped nende laste arenguvajadustest lähtuvalt. Lisaks aitab perelepitus lastel vanemate lahkuminekuga kergemini toime tulla. Perelepitus toimub kõigile osapooltele emotsionaalselt ja füüsiliselt turvalises keskkonnas.

Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) finantsmehhanismide programmi raames viiakse ellu toetavaid tegevusi riikliku perelepitusteenuse rakendamiseks kuni 2024. aasta jaanuari lõpuni.

216 Saatjata alaealise välismaalase majutamise ja heaolu korraldamise teenus (SKA)

Saatjata alaealiseks välismaalaseks loetakse välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse § 2 lõike 1 ja § 6 lõike 1 tähenduses alla 18-aastast mitte Euroopa Liidu, Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodanikku (sh Ukraina kodanik) või alla 18-aastast kodakondsuseta isikut, kes saabub või on saanud Eestisse ilma vanema, eestkostja või muu vastutava täisealise isikuta või kes jääb Eestis viibides ilma vanemast, eestkostjast või muust vastutavast täisealisest isikust.

Teenuse sisuks on saatjata alaealisele välismaalasele juhtumiplaani algatamine, asendushooldusteenust saama suunamine ja teenuse finantseerimine, samuti juhtumi- ja

järelhoolduse korraldus koostöös lapse elukohajärgse kohaliku omavalitsuse üksusega.

217 Lastemajateenus seksuaalselt väärkoheldud lastele (SKA)

Sotsiaalkindlustusamet on loonud seksuaalselt väärkoheldud laste abistamiseks lastemajad, lähtudes rahvusvaheliselt tunnustatud lastemaja ehk Barnahusi mudelist, et pakkuda lapsele koordineeritud ja tõhusat abi ning hoida ära uut traumeerimist uurimise ja kohtumenetluse käigus. Alates 2022. aastast on SKA ülesanded seksuaalselt väärkoheldud laste abistamisel ning uue sihtrühmana ka seksuaalselt väärkohtlevalt käituvate laste heaolu toetamisel lastemajade kaudu sätestatud LasteKS §-s 29¹. Aastal 2023 ja edaspidi pannakse rõhku mõlemale sihtrühmale suunatud meetmete arendamisele. Abi kättesaadavuse parandamiseks avatakse 2022. aasta sügisel neljas lastemaja Pärnus, mille käivitamine jääb 2023. aastasse.

ja teenuse kvaliteedi parandamisega (koolitused tõlkidele ja infotunnid sihtrühmale).

295 Asendushoolduse korraldamise, arendamise ning pädevuste suurendamise teenus (SKA)

Lastekaitse korraldamise rakenduslikud ülesanded on LasteKS §-ga 15 antud Sotsiaalkindlustusametile. LasteKS § 15 lõike 3 kohaselt on Sotsiaalkindlustusameti ülesanneteks: riigisisese ja rahvusvahelise lapsendamise korraldamine ning rahvusvahelise lapsendamise komisjoni teenindamine; hooldusperede sobivuse hindamine ja hooldusperede ettevalmistamisega seotud toimingute tegemine; teavitustöö uute hooldusperede leidmiseks ning lõike 1 punkti 4 kohaselt kohaliku omavalitsuse üksuse toetamine lapsele või perele sobivate meetmete leidmisel olemasolevate riiklike meetmete hulgast (asendushoolduse valdkonnas). Teenuse raames tagatakse muu hulgas lapsendajate ja hooldusperede ettevalmistamine ja hindamine ning registri pidamine. Samuti tagatakse riigisisese ja piiriülese lapsendamise korraldamine.

Lisaks seadusest tulenevatele ülesannetele on teenuse eesmärk arendada asendus- ja järelhooldust ning parandada teenuse kvaliteeti. Tegevusi viiakse ellu Euroopa Sotsiaalfondi vahendite toel.

Tervise Arengu Instituut korraldab täiendkoolitusi last vahetult kasvatavatele isikutele, st kasvatajatele, perevanematele, hooldus-, eestkoste- ja lapsendajaperedele, ning pakub ja töötab välja koolitusi asenduskodude juhtidele ja võrgustikuliikmetele. Täienduskoolituste pakkumiseks teeb TAI koolitusvajaduse analüüsi. Tegevusi rahastatakse nii riigieelarvest kui ESF-i vahenditest, et tagada ühetaoline ettevalmistus ja tugi last vahetult kasvatavatele isikutele. Alates 2023. aastast hakkab asendushooldusspetsialistide ja perede pädevuse suurendamisega tegelema Sotsiaalkindlustusamet, mis seni oli TAI teenus.

Programmiperioodil jätkatakse koolituste edasiarendamist ja korraldamist, pöörates senisest suuremat tähelepanu traumateadlikkusele ja andes spetsialistidele oskusi sellega toimetulekuks.

134 Vanemlike oskuste arendamine (TAI)

Tervise Arengu Instituut tegeleb perede ja vanemahariduse valdkonna arendustegevustega. Lapsevanematele pakutakse tõenduspõhise vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ koolitusi, mis hõlmavad 2–8-aastaste laste vanematele mõeldud põhiprogrammi (Parent Basic Preschool) ja 4–12-aastaste laste vanematele mõeldud jätkuprogrammi (Advanced Parent). Programmi eesmärk on arendada vanemate vanemlike oskusi, et ennetada ja vähendada laste väärkohtlemist ja vaimse tervise probleeme. TAI toetab kohalikke omavalitsusi koolituste läbiviimise kulude katmisel. 2022. aasta sügiseks on vanemlusprogrammi rakendanud 70 kohalikku omavalitsust, kellest enamik rakendab programmi vähemalt üks kord aastas. Programmi viivad ellu 111 grupijuhti, kes on saanud vanemlusprogrammi väljaõppe.

Teavitustöö vanemaharidusest ja positiivset vanemlust järgivatest kasvatusmeetoditest on jätkuv

protsess, et suurendada lapsevanemate teadlikkust lapsevanema rollist ja oskusi positiivse vanemluse kasvatuse meetodite kasutamisel.

Olulisemad tegevuseesmärgid programmiperioodiks on: jätkata vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ rakendamist kohalikes omavalitsustes ning tagada üle-eestiline kättesaadavus. Samuti jätkatakse koostöös laste ja noorte vaimse tervise keskustega vanemlusprogrammi pakkumist keskustes ravil olevate laste vanematele. Alustatakse programmi „Imelised aastad“ rakendamist koostöös tööandjatega.

Uue perioodi struktuurfondi vahendite eesmärk on toetada lapse ootel ja lapse saanud peresid, suurendada lapsevanemate teadlikkust vanema rollist laste arengu toetamisel. Oluliseks tegevuseks on igas eas laste vanematele mõeldud vanemaharidust toetavate programmide ja sekkumiste arendamine ning üle-eestilise kättesaadavuse parandamine. Eesmärgi saavutamiseks töötatakse välja esmakordselt lapseootel olevatele vanematele mõeldud vanemlust toetav teabe- ja õppematerjalide pakett ning 0–2-aastaste laste vanematele mõeldud vanemlike oskuste arendamise programm. Arendatakse tõendus põhiseid vanemlusprogramme ja sekkumisi vähem kaetud sihtrühmadele ning tagatakse nende parem üle-eestiline kättesaadavus.

407 Lastekaitse korraldusmudeli rakendamine ja pereteenuste arendamine (SoM)

Uue perioodi struktuurfondi vahenditest töötatakse välja lastekaitse juhtumikorralduse mudel, et ühtlustada lastekaitsetöö kvaliteeti ning tagada seeläbi laste ja pere parem abistamine. Uue mudeli rakendamiseks on planeeritud kohalike omavalitsuste toetamine taotlusvoorude kaudu. Tegevusega alustatakse 2024. aastal.

Lisaks toetatakse peredele mõeldud teenuste arendamist ja loomist kohalikul tasandil lapse sünni eelsel ja järgsel ajal, et tagada laste heaolu ja pere parem toimetulek. Toetust antakse eesmärgiga suurendada kohalikes omavalitsustes perede paremaks toimetulekuks pakutavate pereteenuste arvu ja kättesaadavust.

415 Taastava õiguse teenus (SKA)

Teenuse eesmärk on erapooletu vahendaja kaasabil ohver ja juhtunuga seotud muud osapooled kokku tuua, anda neile selgitamise ja ärakuulamise võimalus ning jõuda vahendatud protsessi kaudu kokkuleppele, kuidas tekkinud kahju hüvitada ja õiglustunde taastumist toetada. Taastava õiguse meetmed aitavad konfliktide eskaleerumist ennetada ning tagada ohvrite turvalisus. Teenuse raames pakutakse ohvriabi korraldatud vahendust nii vabatahtlike kui ohvriabitöötajate poolt süüteo menetluse (KrMS, VTMS, KarS) raames ja ka väljaspool seda. Eeldatavalt 31. märtsist 2023 kehtima hakkav uus ohvriabi seadus laiendab taastava õiguse teenuste ringi ja korraldamise aluseid.

Tegevus 1.2.2. Lapsi ja peresid toetavate meetmete arendamine ja pakkumine

Tegevuse eesmärk: tagada Eestis elavate laste heaolu lastekaitsepoliitika rakendamisega riigi ja kohalike omavalitsuste valdkondadevahelises koostöös.

Möödik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
KOV-ide taotluste arv Sotsiaalkindlustusametile lastekaitsejuhtumite lahendamiseks abi saamisel (siseriiklik nõustamine ja rahvusvaheliste juhtumite vahendamine)	181 (2022)	198	217	238	261

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet					
KOV-ide rahulolu					
Sotsiaalkindlustusameti tegevusega KOV-ide nõustamisel ja toetamisel*					
Allikas: Sotsiaalkindlustusamet					

*Möödiku sihttasemed seab Sotsiaalkindlustusamet 2023. aastal.

213 Lastekaitsealase ennetus-, arendus- ja teavitustegevuse koordineerimine (SKA)

Teenuse eesmärk on parandada lastekaitsealase ennetustöö kvaliteeti. Teenus sisaldab eeskätt laste ja noorte arengu, kaasatuse ja heaolu toetamist perekonnas, haridusasutuses, kogukonnas ja ühiskonnas tervikuna. Ennetamine hõlmab last ohustavate olukordade ja sündmuste võimalikult varast märkamist ja neile reageerimist, sealhulgas lapse arengu- ja käitumisprobleemide, kasvukeskkonnas esinevate probleemide ja väärkohtlemise tuvastamist ning lapse heaolu ja arengut soodustavate kaitsetegurite suurendamist. Tulemuste saavutamiseks ennetuses on oluline, et osapooled (riigiasutused, kohalikud omavalitsused, kolmas sektor ja teised ennetusega seotud organisatsioonid) järgiksid ennetustegevustes sarnaseid põhimõtteid nii oma valdkonnas kui ka partneritega koostöös.

Lastekaitseaduse (LasteKS) kohaselt on Sotsiaalkindlustusameti ülesanne valdkondadeülese lastekaitsealase koostöö ja ennetuse koordineerimine ning kohalike omavalitsuste nõustamine lapse heaolu toetavate arengukavade koostamisel. Teenuse tulemusena sisaldavad kohalike omavalitsuste arengukavad laste ja perede heaolu temaatikat ning koostatud on valdkonna analüüs ja tegevuskava, mis sisaldavad ennetustööd toetavaid tõendus- ja teaduspõhiseid tegevusi ning sekkumisi.

LasteKS-i kohaselt on Sotsiaalministeeriumi ülesanne lastekaitsetöötajate täienduskoolituse korraldamine. Lastekaitsetöö arendamise ja sisulise kompetentsi koondamiseks hakkab lastekaitsetöötajate täiendkoolitusi alates 2023. aastast läbi viima Sotsiaalkindlustusamet, mis enne oli TAI teenus.

214 KOVi lastekaitsealase nõustamise teenus (SKA)

KOV-i lastekaitsealase nõustamise kaudu pakutakse KOV-idele terviklikku ning analüüsi- ja vajaduspõhist teenust, suurendades sellega kohalikul tasandil lastekaitse võimekust ja teenuste osutamise edukust. Eesmärkide täitmiseks on oluline pakkuda KOV-idele järjepidevat ja sihipärast nõustamist, mis hõlmab kõiki KOV-i lastekaitsealase nõustamise teenuse osi. Oluline osa lastekaitsealase nõustamisest on ka lastekaitse juhtumikorralduse toetamine ja arendamine ning selleks vajalike tööprotsesside digiteerimine, mida toetatakse ESF2021+ raames.

215 Lastekaitse telefoniteenus (116111) (SKA)

Lastekaitse telefoniteenused hõlmavad endas kompleksteenusena lasteabitelefoni 116111, kadunud laste telefoni 116000 ja spetsialistide ööpäevaringset nõustamist ning teenusega seotud ennetus- ja teavitustegevust.

Lasteabitelefon on ööpäevaringne tasuta telefoni ja interneti teel pakutav nõustamisteenus, kuhu saavad pöörduda nii lapsed kui täiskasvanud, et anda teada abivajavast lapsest või küsida nõu lastega seotud teemadel. Lasteabitelefoni kaudu pakub Sotsiaalkindlustusamet ka LasteKS § 15 lõike 3 punkti 3 alusel spetsialistidele ööpäevaringset nõustamist abivajava või hädaohus oleva lapse abistamiseks töövälisel ajal. Ennetus- ja teavitustegevuse eesmärk on edendada lapse abivajaduse varajast märkamist ja reageerimist, teadlikkust lasteabitelefonist kui teenusest, aga ka lastega seotud teemadest üldisemalt. Lasteabitelefonile pöördumiste arv on viimastel aastatel olnud kasvutrendis.

Tegevus 1.2.3. Laste ja perede ning ohvriabi valdkonna arendamine

Tegevuse eesmärk: kvaliteetne laste- ja perepoliitika ning ohvriabipoliitika väljatöötamine ja selle elluviimise tagamine.

Möödik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Laste- ja perepoliitika ning ohvriabipoliitika on kujundatud ja elluviimine korraldatud Allikas: Sotsiaalministeerium	jah (2021)	jah	jah	jah	jah

54 Lastekaitse- ja perepoliitika ning ohvriabi poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (SoM)

Teenuse sisuks on laste- ja perepoliitika väljatöötamine ja ellurakendamine, et aidata kaasa laste õiguste ja heaolu tagamisele, toetada perede sotsiaalmajanduslikku toimetulekut ning soodustada laste sündi. Lisaks on teenuse sisuks ohvriabiteenuseid ja -toetusi puudutava poliitika väljatöötamine ja elluviimise korraldamine. See hõlmab ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ja poliitika rakendamise ettevalmistamist ning EL-i otsustusprotsessis osalemist, strateegiadokumentide väljatöötamist ja elluviimise hindamist laste- ja perepoliitikat ning ohvriabi puudutavas, samuti huvigruppide teavitamist valdkonda puudutavatest algatustest ja otsustest ning nende kaasamist aruteludesse

TAT „Laste teenuste arendamine ja lastekaitse uus korraldusmudel“ raames viiakse ellu lastekaitse süsteemi ja laste hoolekandeteenuste arendusi. Muu hulgas katsetatakse uut lastekaitse juhtumikorraldusmudelit ning täiendatakse lastekaitsetöötajate tööriistakasti. Arendatakse traumakogemusega lastele suunatud sekkumisi ning teenuseid, mis on mõeldud kompleksprobleemidega lastele. Samuti jätkatakse asendushoolduses perepõhise asendushoolduse edendamist ja toetatakse asendushoolduse kvaliteedi parandamist ning luuakse suure hooldusvajadusega lastele nende perede vajadustega arvestav hoiuteenus.

Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) toetustest 2014–2021 rakendatava programmi „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“ raames rahastatakse avatud taotlusvoorude kaudu tegevusi kahel suunal: a) avalikkuse teadlikkuse suurendamine perevägivalda teemadel ja seksi ostmise nõudluse vähendamiseks ning b) perevägivaldaspetsialistide koolitamine ja sotsiaalprogrammi loomine seksiootajatele. Lisaks on programmist eraldatud toetus SKA-le projekti „Ohvriabi süsteemi arendamine“ elluviimiseks. SKA projektiga parandatakse tervishoiutöötajate oskust märgata vägivalda ja sellele reageerida, arendatakse naiste tugikeskuse teenust ja vägivalda toimepanijatele suunatud lähenemisviise, samuti tehakse elanikkonna uuring perevägivalda, seksuaalvägivalda ja inimkaubandust puudutavate hoiakute kohta. Laste ja perede ning ohvriabivaldkonna olulisemaid arendustegevusi perioodiks 2023–2026 on kirjeldatud lk-del 2 ja 3.

55 Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine (SoM)

Puudega laste tugiteenuste pakkumine võimaldab lapsevanematel suunduda tööturule või seal osaleda. Puudega laste tugiteenuste pakkumist ja arendamist koordineerib Sotsiaalministeerium, puudega laste tugiteenuste pakkumist suunab Sotsiaalkindlustusamet. Toetuse andmise tingimuste (TAT) perioodi lõpus plaanitakse tugiteenuste mõju ja tulemuslikkuse väljaselgitamiseks teha puudega laste tugisüsteemi kohta järelanalüüs. Töötavate lapsevanemate töö ja pereelu ühitamist soodustab ka tööandjate kaasamine peresõbraliku tööandja märgise programmi. Peresõbraliku tööandja märgist omav tööandja on tunnustatud kui tööandja, kes on edukalt oma organisatsioonikultuuri juurutanud töötaja- ja peresõbralikke meetodeid. Märgise saanud tööandja annab töötajale kindluse, et selles organisatsioonis väärtustatakse töötajat ning hinnatakse tema vajadusi hoida tasakaalu töö ja pereelu vahel.

Teenust rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) TAT „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ vahenditest.

56 Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine (SoM)

Teenuse raames suunab ja koordineerib Sotsiaalministeerium asendushoolduse arendamist, tugiteenuste ja koolituste pakkumist, võttes arvesse asendushoolduses toimuvaid muutusi. Tegevuste tulemuslikkuse väljaselgitamiseks ning tegevuste jätkamise planeerimiseks peale TAT lõppu tehakse tegevuste lõpphindamised. Asendushooldusteenuseid arendatakse ESF-i vahenditest.

Meede 1.3. Ohvriabiteenuste ja hüvitiste tagamine

Meetme eesmärk: tagada õigeaegne ja piisav abi kuriteo, vägivalda ja kriisisündmuse ohvritele.

Möödik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Elanikkonna teadlikkus ohvriabist* <i>Allikas: Täpsustub</i>					

* Metoodika on väljatöötamisel ja allikas selgumisel, algtase ja sihttasemed seatakse metoodika kokkuleppimise järel 2023. aastal.

Tegevus 1.3.1. Teenused ohvritele ja vägivallatsejatele

Tegevuse eesmärk: ohvritele ja vägivallatsejatele suunatud teenuste osutamise korraldamine ning ohvritele hüvitiste tagamine.

Möödik	Algtase	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026
Klientide rahulolu ohvriabi nõustamisteenusega <i>Allikas: Sotsiaalkindlustusamet</i>	78% (2020)	vähemalt 85% soovitaks	vähemalt 85% soovitaks	vähemalt 85% soovitaks	vähemalt 85% soovitaks

292 Ohvriabi baasteenus (SKA)

Ohvriabi põhiteenus on avalik teenus, mille eesmärk on kuriteo, hooletuse või halva kohtlemise või füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalda ohvriks langenud isikute toimetulekuvõime säilitamine või parandamine. Teenus seisneb ohvri abivajaduse hindamises ja talle sobiva ohvriabiteenuse tagamises, vajaduse korral ohvri abistamises juhtumikorralduse põhimõttel, ohvri abistamises suhtlemisel riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustega ning juriidiliste isikutega, psühholoogilise abi teenust saama suunamises ja riikliku kuriteoohvri hüvitise määramises, juhtumipõhise võrgustikutöö korraldamises ja võrgustikutöö juhtimises ning ohvriabi vabatahtlike kaasamises. Ohvriabi põhiteenust osutavad ohvriabitöötajad, kes paiknevad üle Eesti kõikides maakondades, enamasti politseiga samas hoones.

201 Psühholoogilise abi teenus (SKA)

Teenuse eesmärk on soodustada ohvri psühhosotsiaalse tasakaalu taastumist ning vähendada ohvri psüühika- ja käitumishäirete tekkimise tõenäosust või nende intensiivsust. Õigus saada teenust on sellise süüteo ohvril, mis ei ole vägivallakuritegu ohvriabi seaduse § 8 tähenduses, kuni ühe kuupalga alammäära ulatuses. Õigus saada hüvitist on ka mis tahes süüteo ohvri lapsel, vanemal ja vanavanemal ning muul SHS § 131 lõikes 7 nimetatud perekonnaliikmel, kui tema toimetulekuvõime on ohvri suhtes toime pandud süüteo tõttu vähenenud. Hüvitist makstakse ühe kuupalga alammäära ulatuses perekonnaliikme kohta, kuid kõige rohkem kolme kuupalga alammäära ulatuses perekonna kohta. Psühholoogilise abi süsteemi ootavad lähiaastatel ees

olulised arendustööd ohvrite erivajadusi arvesse võtva nõustamiskompetentsi parandamiseks ning tagasiside kogumiseks. Järgnevatel aastatel on oodata jätkuvalt klientide arvu kasvu seoses ohvriabini jõudvate kannatanute arvu kasvuga ning seotud teenuste laienemisega. Teenuse osutamise õiguslik alus tuleneb ohvriabi seadusest. Teenuse sihtrühm ja osutamise alused muutuvad uue ohvriabi seaduse vastuvõtmisega (eeldatavalt 31. märts 2023).

317 Naistevastase ja perevägivalga ohvrite tugiteenus (SKA)

Naiste tugikeskuse teenuse eesmärk on tagada turvaline keskkond, nõustamine ja ajutine majutus vägivalga ohvriks langenud naistele ja nendega kaasas olevatele lastele. Pakutakse esmast kriisinõustamist ja juhtumipõhist nõustamist, vajaduse ja võimaluse korral psühholoogilist nõustamist, psühhoteraapiat ja juriidilist nõustamist. Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismide vahendite toel toimub aastatel 2020–2023 teenuse raames naiste tugikeskuse liitteenuse arendamine. Eesmärk on parandada naiste tugikeskuse teenuse kvaliteeti ning tõhustada koostööd ohvriabi ja teiste partneritega. Teenuse sisuks on teenusega seotud pakkujate ja partnerite koolitamine, töötajate tööalase heaolu parandamine, kvaliteedi hindamise süsteemi loomine ja kvaliteedi hindamise alustamine. Teenus on kättesaadav kõikides maakondades. Teenuse osutamise õiguslik alus tuleneb Istanbuli konventsiooni artiklist 24 ning ohvriabi seadusest.

Prostitutsiooni kaasatute nõustamis- ja rehabilitatsiooniteenuse eesmärk on tagada nõustamisteenused prostitutsiooni kaasatud isikutele ning aidata kaasa prostitutsiooniga tegelemise lõpetamisele. Selleks pakutakse psühholoogilist ja juriidilist nõustamist, sotsiaalnõustamist, tehakse väljatööd abivajajate leidmiseks, võimaldatakse rehabilitatsiooni prostitutsiooniga tegelemise lõpetanud isikutele ning tööturule suundumiseks vajalikke teenuseid. Keskused asuvad kolmes Eesti piirkonnas: Tallinn, Tartu ja Jõhvi. Teenuse osutamise õiguslik alus tuleneb CEDAW konventsiooni artiklist 6. 31. märtsil 2023 kehtima hakkavas ohvriabi seaduses on teenus kaetud naiste tugikeskuse teenuse kui kõikidele naistevastase vägivalga ohvritele mõeldud teenuse kaudu.

199 Seksuaalvägivalga ohvrite tugiteenus (SKA)

Teenuse eesmärk on tagada seksuaalvägivalga ohvritele standardiseeritud teenus. Seksuaalvägivalga all kannatanute kriisiabikeskused tegutsevad neljas Eesti piirkonnas: Lääne-Tallinna Keskhaiglas, Tartu Ülikooli Kliinikum, Ida-Viru Keskhaiglas ja Pärnu Haiglas. Teenuse tagamiseks vastavalt kannatanute vajadustele on vajalik spetsialistide koolitamine, teenuse järjepidev arendamine ja pidev teavitustegevus, et kannatanud pöörduksid abi saama. Teenusest pidev teavitamine ja teenuse arendamine võimaldavad senisest enamatel ohvritel asjakohast abi saada. Teenuse osutamise õiguslik alus tuleneb Istanbuli konventsiooni artiklist 25 ning see sätestatakse ka uues ohvriabi seaduses eraldi teenusena. Abi pakutakse ka minevikus (sh lapsepõlves) seksuaalvägivalga ohvriks langenud täisealistele tugigruppide kaudu.

318 Inimkaubandusohvrite tugiteenus (SKA)

Teenuse eesmärk on abistada inimkaubanduse ohvriks langenuid. Teenuse raames pakutakse majutust, toitlustust, tervishoiuteenuseid, materiaalsel ja psühholoogilisel abi, juriidilist abi, tugiisikuteenust, tõlketeenust ning muid ohvri füüsiliseks ja psühhosotsiaalseks taastumiseks vajalikke teenuseid. Teenuse osutamise õiguslik alus tuleneb vastavatest konventsioonidest ja inimkaubandusevastasest direktiivist ning ohvriabi seadusest.

273 Vägivallast loobumise toetamise teenus (SKA)

Teenuse eesmärk on tagada vägivalga toimepanijatele tõhus sekkumine, mis ennetaks korduvrikkumisi. Kasutatakse nii individuaalset nõustamist kui grupiteraapiaid. Nõustamiste pakkumine on tagatud suuremates asulates eesti- ja venekeelsetes gruppides, kasutusel on erinevad tõenduspõhised sotsiaalprogrammid, mis on mõeldud nii meestele kui naistele. Muu hulgas antakse oskused, kuidas juhtida viha ja stressi ning arendada suhtlemisoskust. 2020.

aastal avas Sotsiaalkindlustusamet enamate klientideni jõudmiseks ja tõhusamaks sekkumiseks vägivallast loobumise tugiliini, mis integreerib sihtrühmale pakutavaid sekkumisi ning toetab koostööd ohvrite kaitseks ohvriabiga.

200 Kuriteoohvri hüvitis (SKA)

Hüvitist makstakse Eesti Vabariigi territooriumil toime pandud vägivallakuriteo ohvritele ja ohvri ülalpeetavatele. Lisaks võimaldab ohvriabi seadus taotleda ohvri matusekulutuste ja ravikulutuste hüvitamist inimestele, kes on neid kulutusi faktiliselt kandnud. Hüvitist makstakse juhul, kui kuriteo tagajärjel on ohvril tekkinud raske tervisekahjustus, vähemalt neli kuud kestev tervisehäire või kui ohver on saanud kuriteo tagajärjel surma. Hüvitisele on õigus: Eesti kodanikul; inimesel, kes elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või elamisõiguse või tähtajalise elamisloa või elamisõiguse alusel; Euroopa Liidu kodanikul; vägivallakuritegude ohvritele hüvitise maksmise Euroopa konventsiooniga ühinenud riigi kodanikul; Eestis viibival rahvusvahelise kaitse saajal ja inimkaubanduse ohvril või seksuaalselt väärkoheldud alaealisel, sõltumata sellest, kas tal on Eesti Vabariigis viibimiseks seaduslik alus. Hüvitise maksmise aluseks on ohvriabi seadus ning vastav konventsioon ja direktiiv.

294 Psühhosotsiaalse kriisiabi teenus (SKA)

Psühhosotsiaalset abi kriisijuhtumite korral osutatakse kriisijuhtumi ohvritele, et tulla juhtunuga toime, vähendada selle mõju igapäevasele tegutsemisele ning taastada iseseisev toimetulek. Teenus sisaldab SKA ööpäevaringset valmisolekut kriisijuhtumitele reageerida; olukorra hindamist ning seotud asutuste ja isikutega koostöö käivitamist, kriisijuhtumi ohvrite väljaselgitamist ja nende esmaste vajaduste hindamist, psühholoogilise esmaabi osutamist ja muu psühhosotsiaalse abi käivitamist ning spetsialistide koostööd kriisijuhtumi ohvrite abistamisel. Eeldatavalt 31.03.2023 kehtima hakkav uus ohvriabi seadus täpsustab teenuse komponendid ning sätestab ka infovahetuse alused koostöö ja abi osutamise tagamiseks.

Programmi eelarve

Planeerimistasand	Programmi tegevus	Teenus	Vastutaja	Meede / Aasta			
				Lastega perede majanduslikku toimetulekut ning töö- ja pereelu ühitamist toetav sotsiaalkaitsesüsteem			
				2023	2024	2025	2026
KULUD	Meede kokku:			971 060 994	1 030 574 853	1 075 512 337	1 113 475 338
	Hüvitised ja toetused lastele ja peredele	Kokku:		971 060 994	1 030 574 853	1 075 512 337	1 113 475 338
		Elatisabi	SKA	6 052 811	6 354 187	6 667 192	6 658 817
		Vanemahüvitis	SKA	375 949 315	406 575 279	424 312 263	443 853 000
		Lapsevanemate pensioni- ja ravikindlustuskaitse	SKA	91 643 802	101 644 177	106 692 183	107 877 808
		Peretoetused	SKA	467 406 009	485 211 186	506 112 529	522 280 227
		Lapsepuhkuste tasu	SKA	8 663 732	9 064 415	9 457 054	9 859 469
		Puudega lapse sotsiaaltoetus	SKA	17 621 302	17 916 624	18 265 809	18 763 438
Puudega lapse vanema lisapuhkepäevade tasu	SKA	3 724 023	3 808 984	4 005 307	4 182 578		

Planeerimistasand	Programmi tegevus	Teenus	Vastutaja	Meede / Aasta			
				Laste ja perede heaolu ning lapse õiguste tagamine toimiva lastekaitse süsteemi ning sobivate ja kvaliteetsete teenuste kaudu			
				2023	2024	2025	2026
KULUD	Meede kokku:			34 483 592	36 317 720	36 335 564	42 587 195
	Abivajavaid lapsi ja peresid toetavad teenused	Kokku:		29 064 618	28 391 300	28 414 995	34 786 324
		Kinnise lasteasutuse teenus (ERF)	SOM	2 455 463	2 229 569	2 229 350	2 228 957
		Mitmedimensiooniline pereteraapia	SKA	1 189 149	1 224 599	1 187 577	1 187 292
		Puudega laste tugiteenuste arendamise ja pakkumise teenus	SKA	2 132 201	330 621	330 806	330 434
		Erivajadustega laste rehabilitatsiooniteenus	SKA	13 148 453	12 879 483	12 879 273	12 878 890
		Erivajadustega laste abivahenditeenus	SKA	2 418 961	2 412 437	2 419 369	2 429 975
		Perelepituse süsteemi arendamine	SKA	1 584 286	1 731 736	1 737 484	1 737 091
		Saatjata alaealise välismaalase majutamise ja heaolu korraldamise teenus	SKA	394 201	392 907	393 655	393 258
		Lastemajateenus seksuaalselt väärkoheldud lastele	SKA	1 342 575	1 391 264	1 169 187	1 168 831
		Asendushoolduse korraldamise, arendamise ning pädevuste suurendamise teenus	SKA	2 679 436	2 588 051	2 558 275	2 507 925
		Vanemlike oskuste arendamine	TAI	1 147 221	2 540 553	2 540 303	2 454 700
		Lastekaitse korraldusmoduli rakendamine ja pereteenuste arendamine	SOM		250 000	250 000	6 750 000
		Taastava õiguse teenus	SKA	572 671	420 081	719 716	718 970
		Lapsi ja peresid toetavate meetmete arendamine ja pakkumine	Kokku:		2 029 476	2 026 374	2 029 498
	Lastekaitsealase ennetus-, arendus- ja teavitustegevuse koordineerimine		SKA	626 919	625 488	625 741	625 406
	KOVi lastekaitsealase nõustamise teenus		SKA	445 904	445 574	448 194	449 601
	Lastekaitse telefoniteenus (116111)		SKA	956 652	955 313	955 563	955 246
	Laste ja perede ning ohvriabi valdkonna arendamine	Kokku:		3 389 498	5 900 046	5 891 070	5 770 618
		Lastekaitse- ja perepoliitika ning ohvriabi poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	SOM	3 119 600	5 727 327	5 642 796	5 603 426
		Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühitamise soodustamine	SOM	209 079	152 719	148 274	147 192
		Asendushoolduse kvaliteedi tõstmine	SOM	60 819	20 000	100 000	20 000

Planeerimistasand	Programmi tegevus	Teenus	Vastutaja	Meede / Aasta			
				Ohvriabi arendamine ning teenuste ja hüvitiste tagamine			
				2023	2024	2025	2026
KULUD	Meede kokku:			8 665 049	7 840 679	8 284 534	8 838 513
	Teenused ohvritele ja vägivaltsajatele	Kokku:		8 665 049	7 840 679	8 284 534	8 838 513
		Ohvriabi põhiteenus	SKA	1 643 467	1 265 294	1 265 188	1 264 883
		Psühholoogilise abi teenus	SKA	1 778 679	2 135 102	2 580 128	3 136 742
		Naistevastase ja perevägivalda ohvrite tugiteenus	SKA	1 639 764	1 638 461	1 638 283	1 637 913
		Seksuualvägivalda ohvrite tugiteenus	SKA	993 389	615 261	615 053	614 667
		Inimkaubandusohvrite tugiteenus	SKA	363 722	362 483	362 265	361 873
		Vägivaldast loobumise toetamise teenus	SKA	592 112	590 890	590 662	590 264
		Kuriteoohvri hüvitis	SKA	642 558	639 925	639 920	639 534
		Psühhosotsiaalse kriisiabi teenus	SKA	1 011 358	593 263	593 035	592 637

Programmi teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenusekohtade ülalpidamine) ning teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majandamiskulud ning IKT kulud).